

Lastensuojelu lapsen etuna? Lapsen hyvinvoinnin arviointi lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla

Sosiaalialan osaamiskeskusten ja Tampereen yliopiston lastensuojelun tutkimusryhmän välinen konsortiohanke

Tutkimuksessa tarkastellaan lapsen tilanteen arviointia tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijät ja muut ammattilaiset tekevät ratkaisuja lastensuojelussa ja sen rajapinnoilla siitä, miten, missä ja kenen lasta ja perhettä tulee tukea. Keskiössä on arviointi, jossa tehdään ratkaisuja joko sosiaalihuoltolain tai lastensuojelulain mukaisista palveluista. Rajaa on pidetty vaikeasti hahmottavana ja siksi sen tutkiminen on ollut perusteltua samalla, kun on ollut tarpeen tutkia vähäiselle tutkimushuomiolle jäänyttä ammattilaisten arviointia laajemmin. Tutkimusasetelma ammentaa vaikutteita ekologis-systeemisestä päätöksentekoteoriasta. Siksi arviointia on tarkasteltu eri näkökulmista: ammattilaisten tekemänä työnä ja osaamisena, arvioinnin järjestämisenä, arvioinnin kohteena olevien näkemyksenä sekä arviointia ohjaavina rakenteina. Jälkimmäiseen liittyy strukturoitujen arviointimenetelmien ja arviointilomakkeiden tarkastelu.

Tutkimuksessa on kerätty laaja aineisto, joka koostuu arviointityötä tekeville sosiaalityöntekijöille osoitetusta valtakunnallisesta kyselystä (N=373), vinjettipohjaisista ryhmähaastatteluista arviointityötä tekevien ammattilaisten kanssa (28 ryhmää, 120 osallistujaa), esihenkilöiden haastattelusta (17), asiakasnäkökulmaa valottavista, vinjettipohjaisista ryhmähaastatteluista kokemusasiantuntijoiden kanssa (14 ryhmää, 41 osallistujaa), ARVOA© -menetelmän analyysi esimerkkinä ns. strukturoidusta arviointimenetelmästä (työntekijöiden ryhmähaastattelut, 6 ryhmää, 28 osallistujaa ja asiantuntijapaneeli (3 työpajaa, 11 osallistujaa) ja palvelutarvearvioinnin (tyhjän) lomakkeen analyysistä. Raportointi tapahtuu artikkelimuotoisesti niin, että valtaosa artikkeleista kohdistuu yhteen näkökulmaan ja aineistotyyppiin. Toistaiseksi kaksi artikkelia on hyväksytty julkaistavaksi. Julkaisuja voi odottaa aikaisintaan vuonna 2023, koska niitä tarjotaan tieteellisiin aikakauslehtiin tai toimitettuihin teoksiin.

Arviointi on välttämätön osa lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten työtä, ja se ammentaa sosiaalityön ammatillisesta opista. Sen viimeaikainen erottaminen omaksi palvelukonseptikseen tuo arviointiin uudenlaisia painotuksia. Tutkimuksen alustavat tulokset tuovat näkyviin erilaiset ja keskenään jännitteiset näkemykset lapsen tilanteen arvioinnista. Sitä tehdään 1) palveluihin ohjaamisen näkökulmasta (palvelukeskeinen näkemys) ja 2) ammattilaisten ja arvioitavana olevien lasten ja vanhempien työskentelysuhteen luonteen ohjaamana ja ammattilaisten osaamisen alueena. Siihen kohdistuu lisäksi 3) tarkkuuteen, yhdenmukaistaviin rakenteisiin ja jäljitettävyyteen liittyviä odotuksia ja lisäksi odotuksia 4) arvioinnin tuottamiin muutoksiin lasten ja perheiden elämässä. Jälkimmäinen on erityisesti asiakasnäkökulmasta esiintuleva näkemys ja se haastaa miettimään arvioinnin ja muun sosiaalityön, erityisesti muutostyön, välistä suhdetta. Yhdenmukaistavat rakenteet kuten strukturoidut arviointimenetelmät vaativat merkittävästi enemmän huomiota, sillä tällä hetkellä käytössä ei ole yhtäkään validoitua menetelmää. Alustavissa tuloksissa näkyy selvästi perhesosiaalityön ja lastensuojelun välisen rajan tarkentumattomuus ja siksi käytännöissä muodostuneiden, keskenään erilaisten tulkintojen tarpeellisuus. Siksi on tarkoituksenmukaista ajatella, että tutkimuksen pohjalta tehtävien käytäntösuositusten tulee kattaa laajasti palvelutarpeen arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimuksen tulokset tulevat tarkentumaan myöhemmin syksyn 2022 aikana.

7.10.2022

Tutkimusta on toteutettu ajalla 1.4.2021-31.12.2022. Tampereen yliopistossa toimiva tutkijaryhmä koostuu seuraavista henkilöistä: tutkija Noora Aarnio, tutkija Jenni Repo, tutkija Maija Haapala, tutkija Tuuli Lamponen, tutkijatohtori Eveliina Heino, tutkijatohtori Anne-Mari Jaakola, tutkijatohtori Minna Veistilä ja tutkimuksesta vastaava professori Tarja Pösö. Tutkija Elina Aaltio työskentelee Soccassa ETU-tutkimuksen jäsenenä. Tutkimuksen kuluessa on järjestetty webinaareja ja julkaistu blogikirjoituksia. Päätösseminaari pidetään 25.11.2022 Tampereen yliopistossa. Tutkimuksen ohjausryhmä koostuu sosiaalialan osaamiskeskusten ja lastensuojelun kehittämisohjelmien edustajista.